

Vyšehrad známý i neznámý

PhDr. Kamila Balharová, ZŠ Tábořská, Praha

Ilustrace: Michaela Suchoňová, Třinec

Dominantní složka	Komunikační a slohová výchova
Vztah k dalším podkapitolám	Tvorba textů a komunikace, Jazyk – netradiční výklady a cvičení
Ročník	6.–9.
Anotace	Při exkurzi na Vyšehrad se žáci seznámí s jeho památkami, na hřbitově si procvičí své vědomosti ze života významných osobností českého národa, zopakují si a upevní pravidlo psaní víceslovných názvů, zaměřené na psaní názvů ulic začínajících předložkou. Veškeré informace jim poslouží ke zpracování slohové práce. Najdete zde i verzi, kterou lze provést bez návštěvy Vyšehradu.
Časový rámec	4 hodiny
Klíčová slova	Vyšehrad, Slavín, kasematy, významné osobnosti českých dějin, psaní velkých písmen ve víceslovných názvech, památky, portfolio

Obsah

Metodika	1. Metodický přehled	2
	2. Úvod	2
	3. Metodický komentář	2
	3.1 Procházka po Vyšehradě	2
	3.2 Vyšehradský hřbitov a slavné osobnosti	3
	3.3 Pravidla psaní názvů ulic	3
	3.4 Reflexe a výstup	4
	3.5 Další náměty	5
	4. Závěr	5
	5. Zdroje	6
Materiál	Pracovní listy pro žáky č. 1–2	7–10
	Přílohy pro žáky č. 1–4	11–16
	Přílohy pro učitele č. 1–6	17–28

1. Metodický přehled

Klíčové kompetence	k učení, sociální a personální, komunikativní
Mezioborové vztahy	Dramatická výchova, Výtvarná výchova, Dějepis
Vztah k průřezovým tématům	Výchova demokratického občana
Výukové metody a strategie	kooperace mezi žáky, výklad, samostatná práce žáků, práce ve skupině
Co potřebujeme	balicí papíry, blok, psací potřeby, lepidlo, plánek Vyšehradu s názvy ulic, Pravidla českého pravopisu, obrázky a názvy jednotlivých zastavení, výtvarné potřeby, pamětní list

2. Úvod

Na této exkurzi se žáci seznámí s Vyšehradem, s jeho historií i významem pro český národ. Procvičí si pravidla psaní vlastních jmen i názvů ulic, které začínají předložkou. Dozvědí se některé informace ze života osobností českého národa, které jsou pohřbené na zdejším hřbitově.

3. Metodický komentář

3.1 Procházka po Vyšehradě

Žáky před vstupem na Vyšehrad rozdělíme na skupiny, které dostanou pracovní list. Ten mají v průběhu procházky vyplnit. Druhou možností je, že mají sledovat výklad a na jeho konci u chrámu sv. Petra a Pavla dostanou pracovní list, který teprve tam vypracují.

V **příloze pro učitele č. 1** nalezneme informace ke každému zastavení. Na jejich základě mají žáci ve skupinách pracovní list vyplnit.

Procházku po Vyšehradě zahájíme u Tábořské brány, kam se dostaneme z metra trasy C, stanice Vyšehrad. Projdeme Tábořskou bránou (1) a dojdeme až k rotundě svatého Martina (2). Odtud pokračujeme po valech nad Gorlici (3), Cihelnou bránu (4) a kolem sochy sv. Václava na koni (5) k Čertovým kamenům (6), projdeme kolem parku s Myslbekovými sochami (7) opět na ochoz nad obrannými zdmi a dojdeme na vyhlídku nad Vltavou (8). Odtud sejďeme k paláci Karla IV. (9) a procházku dokončíme před chrámem svatého Petra a Pavla (10), kde se také nachází jeden ze vstupů na Vyšehradský hřbitov.

Zde jednotlivé skupiny odevzdají **pracovní list pro žáky č. 1**. Pokud jsme zvolili druhou možnost, rozdáme jim nyní pracovní listy, aby je vyplnili.

Poznámka

V těchto místech se nachází veřejné WC, a tak než učitel připraví s několika žáky další úkol, je vhodné upozornit na tuto skutečnost.

3.2 Vyšehradský hřbitov a slavné osobnosti

Každá skupina si zvolí jednoho zástupce, ti pak dostanou následující úkol:

 Pokuste se ztvárnit některou ze známých osobností, které jsou pochované na vyšehradském hřbitově.

Zástupci od nás získají informace o zvolené osobnosti. Pak projdeme hřbitov a žáky-osobnosti nasměruje k „jejich“ náhrobkům. To trvá asi tak 10 minut.

Pak se vrátíme k ostatním žákům, a pokud zvolíme druhou variantu při vypracovávání pracovního listu, nyní ho vybereme.

Zbylým žákům sdělíme:

 V areálu hřbitova se nacházejí vaši spolužáci; ti představují význačné osobnosti našich dějin. Najděte je a poslechněte si od nich informace ze života těchto osobností.

Žákům dále řekneme, že některé z faktů o jednotlivých osobnostech jsou vypsané na **pracovním listě pro žáky č. 2**:

 Doplňte do pracovního listu vyznačené chybějící údaje.

Žáci např. zjišťují, o kterou osobnost se jedná, kdo ze spolužáků ji představuje a pod jakým číslem ji najdou na orientačním plánu – viz **příloha pro žáky č. 1**.

Nakonec žáky instruujeme, že poté, co projdou hřbitovem, vyjdou východem k Čertovým kamenům, kde v parku na lavičkách počkají na ostatní žáky.

Není chybou, pokud žáci z popisu některou osobnost poznají a rovnou její jméno do pracovního listu napíší. Žáci projdou celý hřbitov, protože do pracovního listu mají ke jménu osobnosti dopsat i jméno spolužáka, který ji představuje. Plánek by jim měl pomoci v orientaci na hřbitově.

Tip

Ze Slavína je vybráno více osobností. Je to z toho důvodu, aby učitel mohl snadno rozšířit nebo naopak zúžit počet osobností podle potřeby. Také se zde osvědčila spolupráce s dalším vyučujícím. Spojí se třídy a vylosují se skupiny, které společně plní všechny úkoly. Při tomto úkolu jedna čeká před chrámem sv. Petra a Pavla a vybírá hotové pracovní listy, druhá mezitím rozmístí žáky po hřbitově.

3.3 Pravidla psaní názvů ulic

V úvodu této aktivity, věnované psaní názvů ulic s předloškou na začátku, dostane každá skupina plánec Vyšehradu (viz **příloha pro žáky č. 2**). Skupiny dostanou tento úkol:

 Přepište podle pravidel názvy ulic.

Žáci si v této aktivitě procvičují psaní velkých písmen ve víceslovných názvech. Názvy musí napsat psacím písmem.

Názvy ulic v plánu jsou vymyšlené a přizpůsobené pro potřeby tohoto úkolu. Pokud žáci dobře neznají pravidlo o psaní velkých písmen, mohou si od nás vyžádat obálku s rozstříhaným pravidlem, které složí a použijí (**příloha pro učitele č. 5**). Špatná řešení se doporučuje na místě vrátit k přepracování. Skupina, která správně splní zadaný úkol, může dostat volno (žáky upozorníme, za jak dlouho se zde opět všichni setkáme).

Tip 1

Nedaleko Čertových sloupů se nachází **občerstvení**. Jedná se o venkovní posezení a prodej z okénka, otevírají zde v 11 hodin. I toho mohou žáci využít v této chvíli volna, která je vhodná k tomu, aby se nasvačili a počkali přitom na pomalejší skupiny.

Ti, kteří dobře a rychle splní úkol se psaním názvů ulic, mají tak volno delší než ti, kteří musí pravidlo skládat nebo třeba jen studovat a pak aplikovat.

Tip 2

Pokud chceme **navštívit kasematy**, vstup najdeme v Cihelné bráně a vstupné činí 20 Kč. Projdeme kasematy, kudy se pohybovali vojáci, kteří pevnost chránili. Součástí je i sál nazvaný Gorlice, kde jsou v současnosti uschovány některé originály soch z Karlova mostu.

3.4 Reflexe a výstup

Reflexe

Reflexi se osvědčilo dělat až další den ve škole v hodině češtiny. Diskutujeme se žáky, společně probereme celou exkurzi na Vyšehrad; každý má možnost vyjádřit se k tomu, co koho zaujalo a proč, co se nelíbilo a proč. Každý účastník exkurze připomene nějakou drobnost (informaci, zážitek apod.), kterou si zapamatoval. Osvědčila se **metoda mluvení do ticha**, kdy každý žák řekne jen jedno heslo a pokračuje jiný.

Portfolio

Žáci se pak budou věnovat **vytvoření portfolia**, které bude shrnovat celou exkurzi na Vyšehrad.

Jednotlivé skupiny, které spolupracovaly i na Vyšehradě, dostanou plánec Vyšehradu (**příloha pro žáky č. 2**) s jednotlivými zastaveními označenými číslicí, jejich názvy napsané pouze velkými písmeny (**příloha pro žáky č. 3**), obrázky, které mají jednotlivá zastavení symbolizovat (**příloha pro žáky č. 4**), a velký balicí papír.

Úkolem skupin je namalovat vlastní plánec Vyšehradu, doplnit názvy ulic, nalepit obrázky k jednotlivým zastavením a u nich také napsat správně jejich názvy. Mělo by být jasné rozpoznatelné, co je malé a co velké písmeno. Plánky i pracovní listy vystavíme ve třídě a společně zhodnotíme. Do portfolia žáci získají **pamětní list**. Tam každému dopíšeme, jak se mu z našeho pohledu při práci dařilo.

Poznámka

Doporučuje se upozornit žáky na to, že pravidlo psaní názvů ulic nelze použít na všechny zde zadané úkoly.

Slohová práce

Na závěr žáci napíší slohovou práci na téma Procházka po Vyšehradě (libovolný slohový útvar). Mají zde možnost prezentovat, co se dozvěděli, co je nejvíce zaujalo. K dispozici mají veškeré pracovní listy, se kterými na Vyšehradě pracovali. Je možné zadat slohovou práci jako domácí úkol nebo na ni vyčlenit další hodinu.

3.5 Další náměty

Zde předkládáme několik námětů pro ty, kteří nemohou na Vyšehrad přijet osobně.

Úkol č. 1 – Vlastní plánek Vyšehradu

Při této aktivitě lze využít plánek Vyšehradu (**příloha pro žáky č. 2**), který si skupiny žáků prohlédnou a podle něj nakreslí na velký balicí papír svůj vlastní plánek s přepsanými názvy ulic. Pro ty, kteří si nejsou jisti psaním velkých písmen v názvech ulic, se opět doporučuje pravidlo (**příloha pro učitele č. 5**) rozstříhat na několik částí, které musí žáci nejprve složit.

Úkol č. 2 – Obrázky z Vyšehradu

Pokud žáci správně vyřeší názvy ulic, navážeme na to úkolem, ve kterém dostanou obrázky památek z Vyšehradu a jejich názvy s čísly (**příloha pro žáky č. 3 a 4**). K těmto obrázkům dopíší jejich pojmenování. Názvy mají psát psacím písmem a opět správně použít pravidlo pro psaní velkých písmen. Popsané obrázky pak umístí do svého namalovaného plánu Vyšehradu. Protože ne všechny obrázky jsou návodné, doporučuji někde ve třídě umístit jednu sadu obrázků doplněných odpovídajícím číslem.

Úkol č. 3 – Zastavení na Vyšehradě

Poté si mohou někteří žáci vylosovat jednotlivá zastavení z **přílohy pro učitele č. 1** a přečíst je celé třídě. Na to pak lze navázat rozdáním pracovního listu (**pracovní list pro žáky č. 1**). Do něj jednotlivé skupiny vyplní, co si zapamatovaly.

Úkol č. 4 – Osobnosti

Slavné osobnosti na vyšehradském hřbitově a Slavíně doporučuji připravit na jinou hodinu, kdy vybrané žáky rozestavíme v jakémkoli prostoru znázorňujícím hřbitov. Tito žáci dostanou text o životě jedné z postav, která leží na tomto hřbitově (**příloha pro učitele č. 3**). Zbylé žáky rozdělíme do dvojic. Tyto dvojice vyšleme najít své spolužáky, zjistit, koho představují, a vyslechnout si informace z jejich života. Dbáme rovněž na to, aby se žáci vyjadřovali správně po stránce obsahové i formální, používali spisovnou formu jazyka.

V závěru žáci vyplní pracovní listy (**pracovní list pro žáky č. 2**).

Poznámka

Žáci nebudou při této variantě vyplňovat číslo, pod jakým hrob na plánu najdou. Žádný plánec totiž nebudou mít.

4. Závěr

V rámci školní exkurze na Vyšehrad si žáci zábavnou formu procvičují pravidla týkající se psaní velkých písmen; kromě tohoto pravopisného zaměření však exkurze rovněž přibližuje žákům prostřednictvím několika atraktivních úkolů významné osobnosti českého národa, spjaté s tamním hřbitovem, i významné momenty naší historie. Zakončením tohoto projektu je zpracování portfolií a slohových prací na téma spjaté s exkurzí; žáci tedy mají možnost předvést nabyté vědomosti, uplatnit subjektivní názor a vyjádřit své dojmy z exkurze.

Očekávané cíle a výstupy:**Žák**

- zopakuje si pravidla o psaní velkých písmen ve vlastních jménech a názvech ulic
- seznámí se s národní kulturní památkou Vyšehrad
- vyhledá a třídí informace o významných osobnostech českého národa
- komunikuje ve skupině
- výstižně formuluje své myšlenky

5. Zdroje

Dvořák, F.: *Procházka Vyšehradem*. Praha: Vyšehrad, 1990.

Karel IV.: *Legenda o svatém Václavu*. Překlad Jaroslav Ludvíkovský. Praha: Lyra Pragensis, 1971.

Svátek, J.: *Pražské pověsti a legendy*. Praha: Paseka, 1997.

Příruční slovník naučný I.–IV. díl. Praha: Academia, 1964–1967.

http://www.pametihodnosti.cz/pamatka/447/praha___vysehrad___hrbitov_se_slavenem_pamatnik.html

Pracovní list pro žáky č. 1 – PROCHÁZKA PO VYŠEHRADĚ**Zakroužkujte správnou odpověď nebo doplňte:**

1. Najdeme v Kosmově kronice informace o Vyšehradu? **ano – ne**
.....
2. Táborská brána nepatřila k prvním dokončeným částem opevnění Vyšehradu, jímž se středověký hrad změnil na vojenskou citadelu.
Jedná se o výrok: **pravdivý – nepravdivý**
3. Slovo rotunda je odvozeno od latinského *rotondus*, což znamená okrouhlý. Jak se jmenuje rotunda na Vyšehradě?
.....
4. Originály soch z Karlova mostu jsou uloženy ve velkém sále v kasematech. Jak se tento sál jmenuje?
.....
5. Kde najdeme vstup do kasemat?
.....
6. Co je to legenda?
.....
7. K čemu zřejmě sloužily sloupy, kterým říkáme Čertovy kameny?
.....
8. Byl na Vyšehradě někdy korunován český král? **ano – ne**
.....
9. Napište, jaké pověsti si pamatujete ve spojitosti s Vyšehradem – stačí názvy.
.....
.....

Pracovní list pro žáky č. 2a – OSOBNOSTI Z VYŠEHRADSKÉHO HŘBITOVA

jméno osobnosti kdo ho představuje pod kterým číslem ho na plánu najdeme	Vybudoval nový obsáhlý úsek elektrochemie známý pod jménem polarografie. Za vynikající dílo mu byla v roce 1959 udělena Nobelova cena.
jméno osobnosti kdo ho představuje pod kterým číslem ho na plánu najdeme	Byl elektrotechnik a významný vynálezce. Z četných jeho vynálezů nabyl ve své době světového významu samočinný regulátor elektrické obloukovky z roku 1878.
jméno osobnosti kdo ho představuje pod kterým číslem ho na plánu najdeme	Byl nejvýznamnějším představitelem českého básnického romantismu. Dožil se pouhých 26 let. Z díla: Máj, Cikáni, Májinka
jméno osobnosti kdo ho představuje pod kterým číslem ho na plánu najdeme	Od roku 1843 se věnoval hudbě. Od roku 1847 studoval hudební teorii a kompozici u J. Proksche. Skládal symfonické básně (Má vlast), klavírní kompozice, opery (Dalibor, Libuše, Tajemství)

E**1.5**

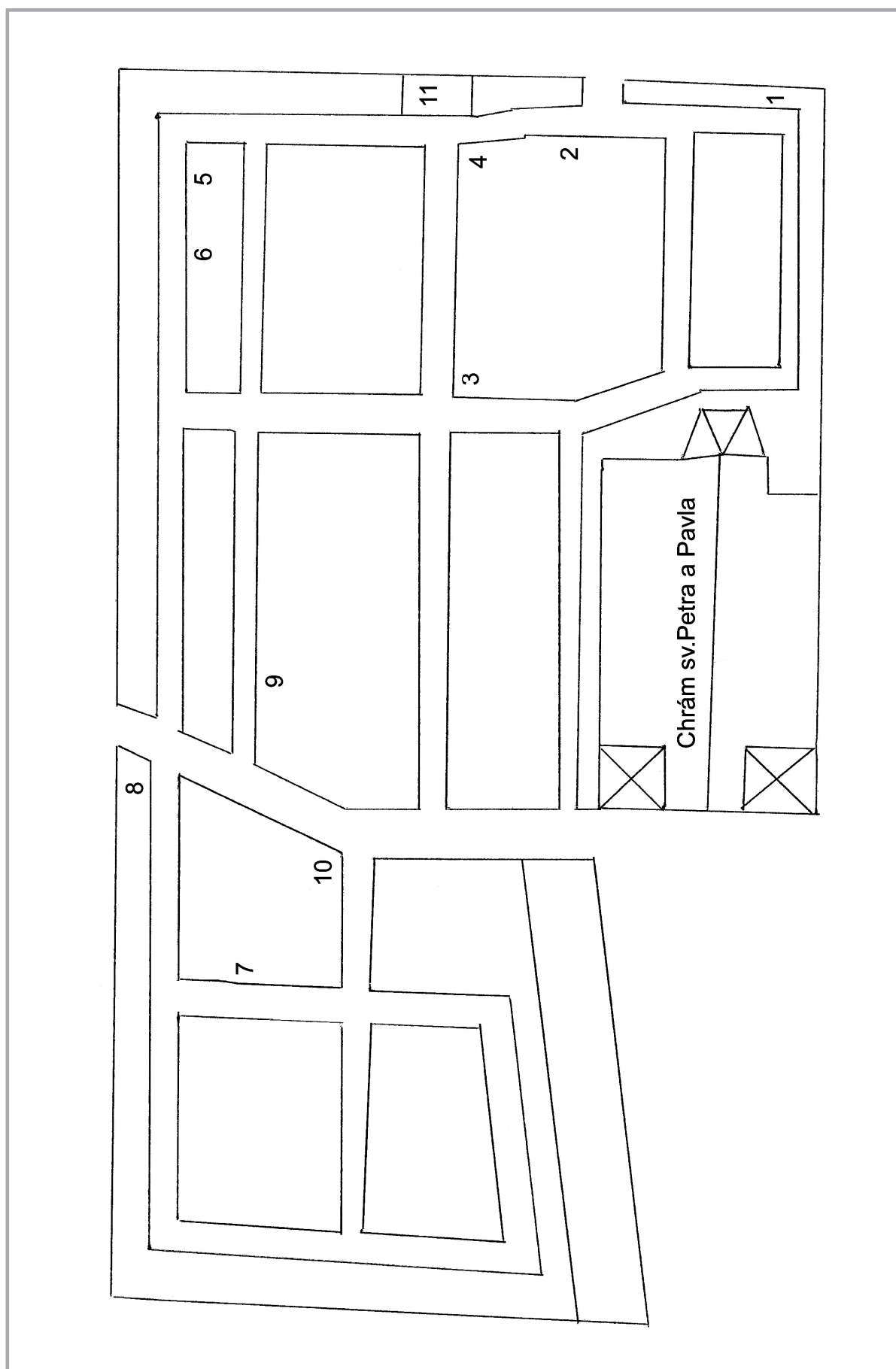
Pracovní list pro žáky č. 2b – OSOBNOSTI Z VYŠEHRADSKÉHO HŘBITOVA

jméno osobnosti kdo ho představuje pod kterým číslem ho na plánu najdeme	Český básník a spisovatel. Ve své době byl velmi uznávaný, považovaný za vlasteneckého mluvčího národa. Z díla: Výlet pana Broučka do Měsíce, Nový epochální výlet pana Broučka tentokrát do XV. století
jméno osobnosti kdo ho představuje pod kterým číslem ho na plánu najdeme	Vlastním jménem Emil Frída, český dramatik a překladatel. Působil jako vychovatel v Itálii, poté jako učitel, literární kritik, redaktor a profesor všeobecné literatury na Karlově univerzitě. Z díla: Z hlubin, Hippodamie, Noc na Karlštejně, Okna v bouři
jméno osobnosti kdo ho představuje pod kterým číslem ho na plánu najdeme	Malíř, kreslíř, grafik a ilustrátor. Za svého pařížského pobytu proslul zejména plakáty. Je představitelem secese v malířství.
jméno osobnosti kdo ho představuje pod kterým číslem ho na plánu najdeme	Životem se probíjel těžce. Teprve na sklonku života se mu dostalo uznání. Ve foyer Národního divadla najdeme jeho cyklus Má vlast.
jméno osobnosti kdo ho představuje pod kterým číslem ho na plánu najdeme	Inspiroval se lidovými písněmi slovanských národů – Slovanské tance, Moravské dvojzpěvy. Skládal i opery, z nichž nejznámější je Rusalka a Čert a Káča. Dosud je jedním z nejznámějších a nejhranějších českých skladatelů u nás i v zahraničí.

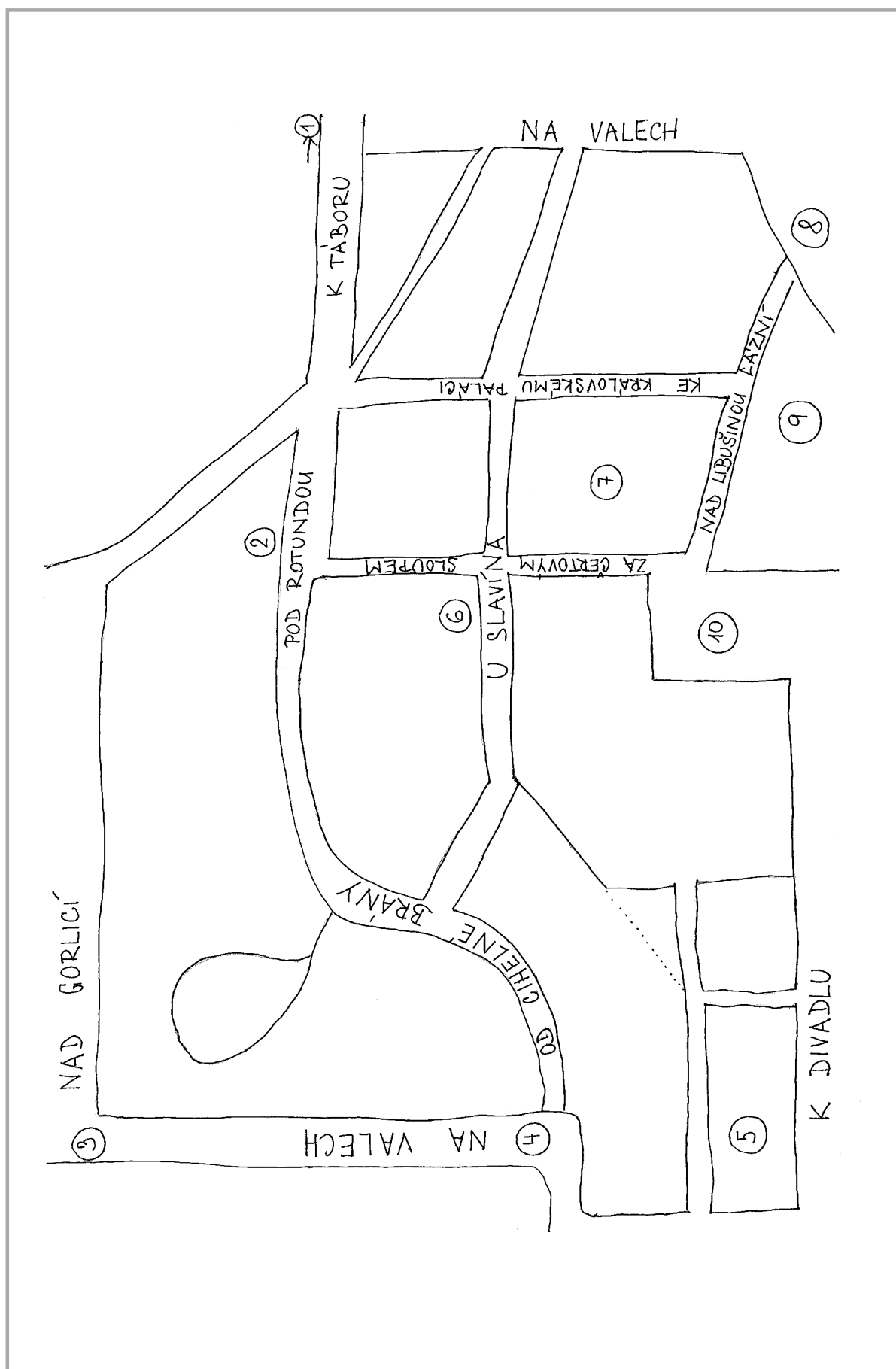
Pracovní list pro žáky č. 2c – OSOBNOSTI Z VYŠEHRADSKÉHO HŘBITOVA

jméno osobnosti kdo ho představuje pod kterým číslem ho na plánu najdeme	Své nedělní fejetony podepisoval rovnoramenným trojúhelníkem. Z díla: Písně kosmické, Balady a romance
jméno osobnosti kdo ho představuje pod kterým číslem ho na plánu najdeme	Je považován za největšího českého přírodovědce 19. století. Jeho mikroskopické výzkumy se staly základem buněčné teorie, kterou také stručně formuloval. Vytvořil pevné základy pro přírodovědeckou práci v českém jazyce a usiloval o uplatnění českého jazyka na univerzitě.
jméno osobnosti kdo ho představuje pod kterým číslem ho na plánu najdeme	Vzpomínky na bezstarostné dětství ji pak inspirovaly k napsání díla Babička. Sběratelská činnost – Národní báchorky a pověsti, Slovenské pohádky a pověsti
jméno osobnosti kdo ho představuje pod kterým číslem ho na plánu najdeme	Je významným sochařem. Byl profesorem Akademie výtvarného umění v Praze. Vytvořil některé sochy na Vyšehradě – Přemysl a Libuše, Ctirad a Šárka – nebo svatý Václav na koni na Václavském náměstí.
jméno osobnosti kdo ho představuje pod kterým číslem ho na plánu najdeme	Dosáhl doktorátu filozofie, poté se plně věnoval literární činnosti. Byl osobním přítelem prezidenta T. G. Masaryka. Z díla: Krakatit, Válka s mloky, První parta, R.U.R., Bílá nemoc

Příloha pro žáky č. 1 – ORIENTAČNÍ PLÁN HŘBITOVA

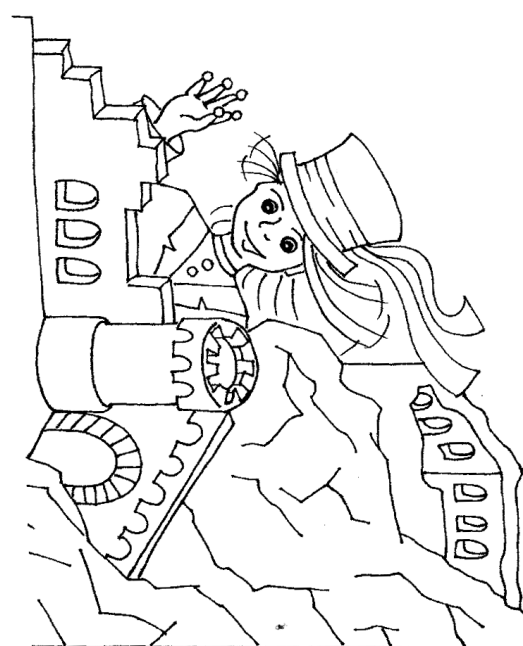
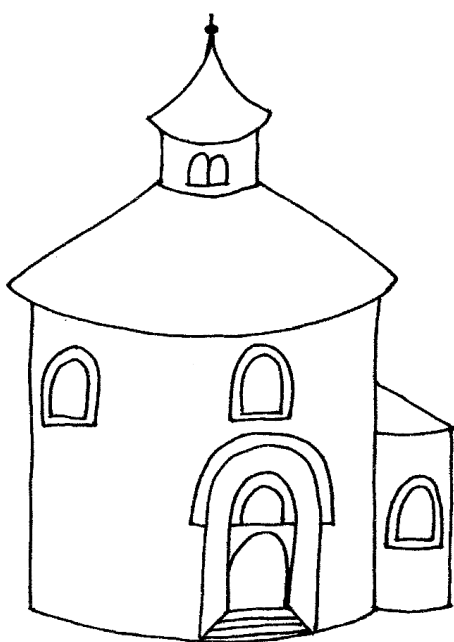
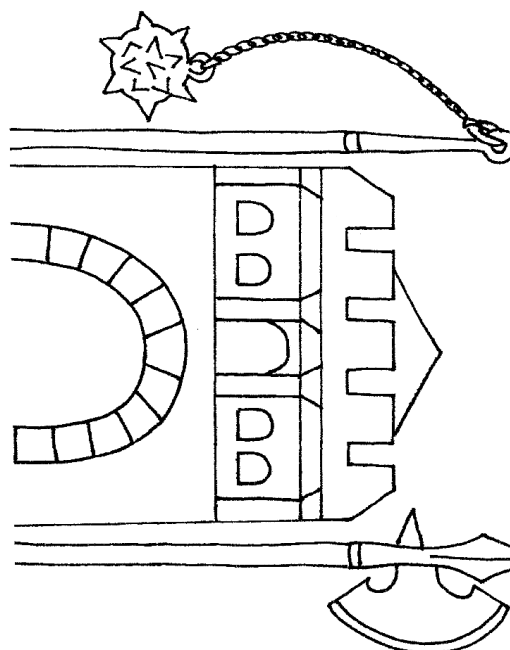
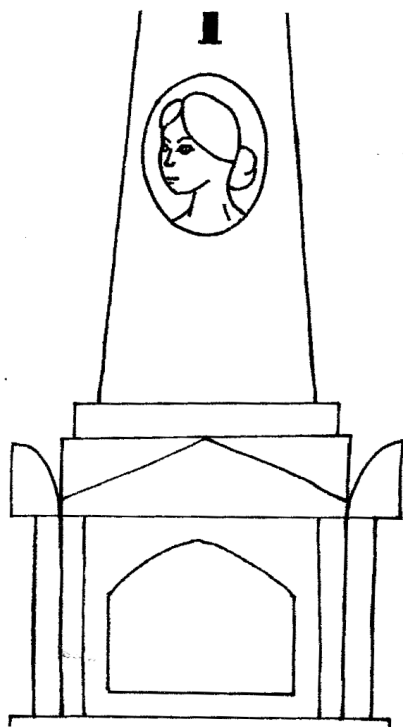
Příloha pro žáky č. 2 – PLÁNEK VYŠEHRADU S NÁZVY ULIC

Příloha pro žáky č. 3 – JEDNOTLIVÁ ZASTAVENÍ, ZNÁZORNĚNÁ OBRÁZKY

- 1** – TÁBORSKÁ BRÁNA
- 2** – ROTUNDA SVATÉHO MARTINA
- 3** – SÁL GORLICE
- 4** – CIHELNÁ BRÁNA
- 5** – SOCHA SVATÉHO VÁCLAVA
- 6** – ČERTOVI KAMENY
- 7** – MYSLBEKOVY SOCHY PŘEMYSL A LIBUŠE
- 8** – VYHLÍDKA NA LIBUŠINU LÁZEŇ
- 9** – KRÁLOVSKÝ PALÁC KARLA IV.
- 10** – CHRÁM SVATÉHO PETRA A PAVLA

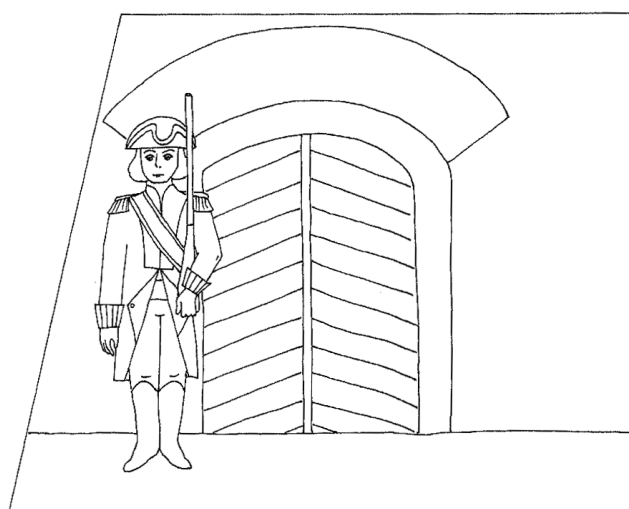
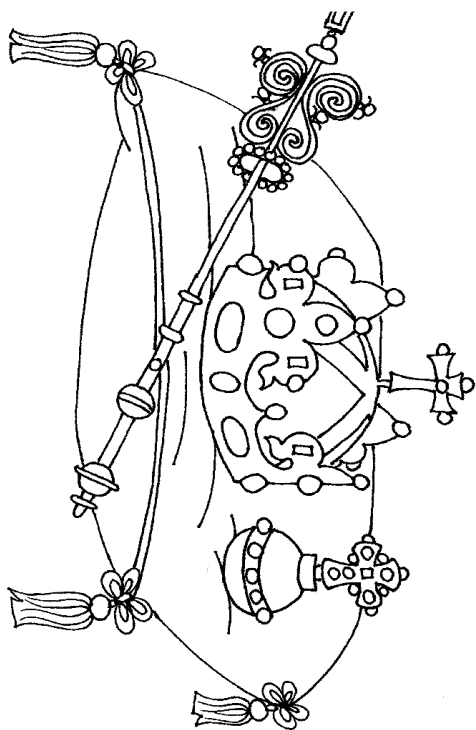
Příloha pro žáky č. 4a

E

1.5

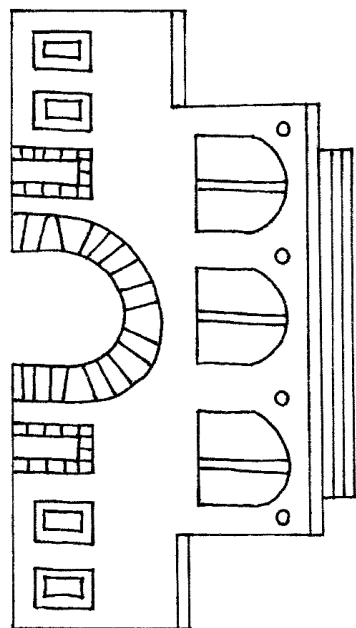
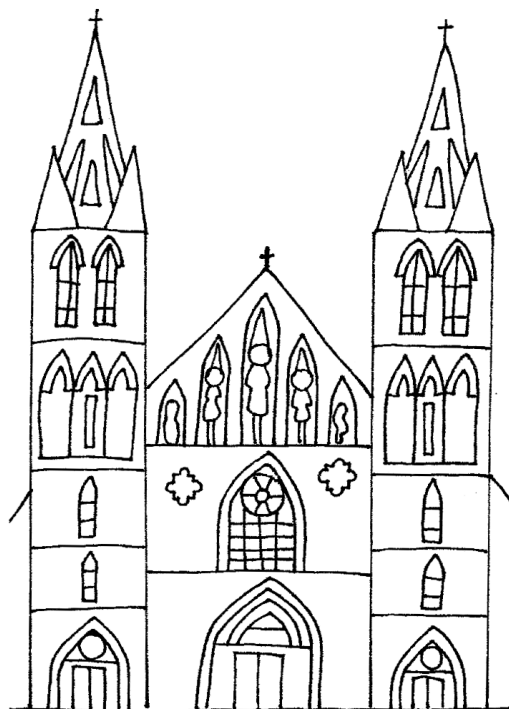
Příloha pro žáky č. 4b

E

1.5

Příloha pro žáky č. 4c

E

1.5

Příloha pro učitele č. 1a – PROCHÁZKA PO VYŠEHRADE – ZASTAVENÍ**1. zastavení – Tábořská brána**

Z historického hlediska patří Praha mezi nejstarší evropská města. Z archeologických výzkumů vyplývá, že Praha je jediným dosud stojícím středověkým městem na světě.

Už v nejstarších historicky známých dobách byla Praha obdivována pro svoji rozsáhlou, jak o tom svědčí zpráva arabsko-židovského obchodníka Ibrahíma ibn Jákúba z let 965–966. Ten uvádí, že Praha je město vystavěné z kamene a vápna a je největším městem co do obchodu. První písemná zpráva o Vyšehradě jako opevněném městě je zachována z roku 1003, kdy kronikář Kosmas říká, že zůstal jediným hradem v Čechách, který odolal polskému knížeti Boleslavovi Chrabrému při jeho pokusu o získání vlády v Čechách.

Tábořská brána, kterou vstoupíme na Vyšehrad, vznikla v letech 1655–56. Patřila k prvním dokončeným částem opevnění Vyšehradu, jímž se středověký hrad změnil na vojenskou citadelu.

2. zastavení – Rotunda sv. Martina

Označení rotunda je odvozeno od latinského slova *rotondus*, což znamená okrouhlý. Tento typ stavby se vyvinul výhradně v českých zemích. Původně tu stála na předhradí vyšehradského knížecího sídla vybudovaného za Vratislava II. (1061–92). Krutý osud ji postihl v husitských válkách, kdy byla vydrancována a později sloužila jako sklad střelného prachu. V jejím zdivu můžeme nalézt zazděnou dělovou kouli, která je památkou na dobývání Vyšehradu pruským vojskem v roce 1757. Koule ční ze zdiva napravo vedle okna nad pravým portálem.

V roce 1880 byla rotunda znovu vysvěcena.

3. zastavení – Gorlice a kasematy

V r. 1742 v době francouzské okupace vybudovalo francouzské vojsko ve valech pevnosti Vyšehrad kasematy. Úzké podzemní zděné chodby se střílnami pro vojáky s lehkými zbraněmi jsou asi 2 m vysoké, šířka chodeb je asi 1,5 m. Kasematy jsou dnes veřejnosti zpřístupněny v délce asi 1 km. Po několika stovkách metrů úzká chodba ústí do obrovské místnosti o rozloze 330 m², která bývala shromaždištěm vojska. Dnes je tento sál, zvaný Gorlice, galerií originálů soch z Karlova mostu.

Příloha pro učitele č. 1b – PROCHÁZKA PO VYŠEHRADĚ – ZASTAVENÍ

Pruská armáda chtěla před svým odchodem z Vyšehradu pevnost zničit, a tak navezla do kasemat 133 sudů s doutnáky a poslední voják je měl zapálit a vyhodit vše do povětří. Tři udatní podskalští občané však do kasemat se souhlasem purkmistra pronikli a všechny doutnáky odnesli a zachránili Vyšehrad před zničením. Za tento hrdinský čin byli vyznamenáni Marií Terezií a dostali 200 zlatých roční renty.

Do kasemat nainstaloval sám František Křižík velmi důmyslné elektrické osvětlení. Dnes je již nefunkční, ale udivuje svým dokonalým zabezpečením.

4. zastavení – Cihelná brána

Cihelná neboli Pražská brána byla postavena v první polovině 19. století na prastaré cestě, doložené i archeologickými nálezy jejího původního vydláždění oblázky. Uvnitř Cihelné brány najdete vstup do vyšehradských kasemat.

5. zastavení – Jezdecký pomník sv. Václava

Pomník je dílem barokního sochaře Jana Jiřího Bendla (1619–1680). Původně stál uprostřed kašny na dnešním Václavském náměstí u Jindřišské ulice.

O sv. Václavovi se můžeme dočíst ve středověkých legendách, což jsou vypravování o životě, činech, zázračných skutcích a utrpení světců. Jednou z nich je i Legenda o sv. Václavu, sepsaná Karlem IV.

Ukázka, ze které se dozvíme o zázraku připisovanému sv. Václavovi (učitel přečte ukázkou žákům):

Jakýsi muž z Franska od mládí pro vrozenou vadu chorý na nohy, že jen lezl po zemi, a tak se pohyboval, spatřil v nočním spánku ctihodného muže v bílém šatě, který mu řekl: Dej se dopravit do města Prahy, do kostela sv. Víta, kde odpočívá tělo sv. Václava mučedníka, a pro jeho zásahy nabudeš úplného zdraví. Ten člověk si myslel, že se mu to jen zdálo, a opomenul splnit tuto výzvu. Ale druhou noc byl znovu napomenut od téhož starce, který se mu zjevil v nejjasnější záři, aby nikterak neodkládal splnění řečené rady. On tedy poslechl a dav se dovězt do Prahy, vrhl se na zem před hrobem slavného mučedníka v řečené bazilice. Natáhly se jeho šlachy, zpevnila se jeho lýtka a chodidla a nabyl úplného zdraví. I vrátil se domů, chvále a oslavuje Boha a slavného mučedníka Václava.

(Karel IV., císař římský a král český, přeložil Jaroslav Ludvíkovský)

Příloha pro učitele č. 1c – PROCHÁZKA PO VYŠEHRADĚ – ZASTAVENÍ**6. zastavení – Čertovy kameny**

Ve skutečnosti se zřejmě jedná o pravěkou památku. Sloupy vznikly obráběním velmi tvrdého kamene (biotit-amfibolový granodiorit), jaký se vyskytuje v dolním Posázaví. Jako celek vážil asi 2,5 tuny. K rozhodnutí o jeho dopravě na Vyšehrad nejspíš došlo na základě důležitého náboženského příkazu (dogma), jakým se i u jiných národů řídilo zřizování časoměrných sloupů. Vědci se domnívají, že tyto kameny sloužily v dávných dobách k označování příchodu slunovratu a snad i jako sluneční hodiny.

Nejstarší pověsti o Vyšehradě se týkají Libuše jako věštkyně. Legendární kněžna Libuše udivovala svůj lid správnými předpověďmi, pokud jde o řízení zemědělské produkce v souladu s přírodními zákony. Třeba jí k tomu pomáhaly i tyto sloupy.

Čertovy sloupy jsou opředeny mnoha pověstmi.

Jedna z nich praví, že byl jednou muž, který měl osm dětí. Byl však velmi chudý a neměl jim dát co jíst. Jednoho dne v lese potkal myslivce, který mu slíbil, že pokud mu dá to, co bude jeho žena držet na rukách až se vrátí domů, bude mít vždy všeho hojnost. Muž smlouvu uzavřel. Velice se však polekal, když se vrátil domů a tam jeho žena na rukách drží již deváté jeho dítě. Teprve teď poznal, s kým smlouvu uzavřel. Dal proto hochovi jméno Petr a prosil tohoto svatého, aby dítě ochránil. Ve snu mu to svatý Petr slíbil. Hoch se dobře učil a stal se knězem. Když měl sloužit svou první mši, zjevil se ďábel a chtěl jeho duši. Svatý Petr se však ujal svého chráněnce a přinutil ďábla, aby vyplnil úkol. Duše mladého kněze mu bude patřit, pokud přinese z Říma z kostela Panny Marie sloup dříve, než kněz svou ranní mši odslouží. Čert to však nestihl, a tak ze zlosti mrštil sloupem na zem a ten se na tři části rozlomil.

Podle poutníků skutečně v kostele Panny Marie v Římě jeden sloup schází.

7. zastavení – Kolem Myslbekových sousoší až na vyhlídku nad Libušinou lázní

Podél chrámu můžeme vidět podstatné zbytky kamenného mostu, který spojoval prostor vlastního knížecího hradu a církevní správy. Jedná se o ojedinělou památku románského stavitelství. Volnému prostranství dominují sousoší J. V. Myslbeka, která představují postavy z historie českého národa (Přemysl a Libuše, Ctirad a Šárka).

Příloha pro učitele č. 1d – PROCHÁZKA PO VYŠEHRADĚ – ZASTAVENÍ**8. zastavení – Vyhlídka nad Libušinou lázní**

Když dojdeme až na vyhlídku, uvidíme zbytky staveb přímo nad skalní stěnou padající do Vltavy. Jedná se původně o předsunuté strážní věže. Podle pověstí zde však měla Libuše svou lázeň. Chtěla-li kněžna někoho potrestat smrtí, dala ho dovést do této lázně, kde mu pod nohama podlaha zmizela a on sletěl dolů po skále a ve Vltavě se utopil.

Jistě bychom mohli jmenovat mnoho dalších pověstí, které se k Vyšehradu váží. Ať už je to o Šemíkovi, který skokem přes hradby do Vltavy zachránil svého pána Horymíra, či o vodníkovi, který žije ve vyšehradské tůni a hlídá vchod do vyšehradské skály, kde je ukrytý poklad, nebo o zlaté kolébce, kterou Libuše ponořila do Vltavy a která se prý objevila při narození Karla IV. a opět zmizela, když už ji nepotřeboval.

9. zastavení – Gotický palác Karla IV.

Všemi pověstmi se Vyšehrad spojuje s nejstarší kapitolou české země. V roce 1140 se dal na Vyšehradě ještě korunovat král Vladislav, ale tím skončila nadřazenost Vyšehradu nad Hradem. Význam Vyšehradu se snažil obnovit Karel IV. Ten zde dal postavit palác, který měl sloužit jako sídlo purkrabího s vojenskou posádkou. Karlův korunovační řád stanovuje, že nový panovník musí jít v předvečer korunovace v čele průvodu z Hradu na Vyšehrad, kde na sebe vezme lýkové střevíce a mošnu po praotci rodu Přemyslovců.

10. zastavení – Chrám sv. Petra a Pavla, Vyšehradský hřbitov a Slavín

Původní trojlodní románskou baziliku dal postavit král Vratislav II. v roce 1070. Podle kronikářského záznamu přinesl sám do základů stavby dvanáct nůší kamení. V kryptě kostela byli pohřbeni někteří panovníci z rodu Přemyslovců. K výstavbě nového gotického chrámu došlo po r. 1369 za císaře Karla IV.

Původní farní hřbitov vyšehradské kapituly byl v sedmdesátých letech 19. stol. přeměněn v národní pohřebiště zásluhou vlasteneckých proboštů Václava Štulce a Mikuláše Karlacha.

Příloha pro učitele č. 2 – ŘEŠENÍ PRACOVNÍHO LISTU PRO ŽÁKY Č. 1

1. ano
2. nepravdivý
3. rotunda sv. Martina
4. Gorlice
5. v Cihelné bráně
6. legenda je vypravování o životě, činech, zázračných skutcích a utrpení světců
7. k předpovědi příchodu slunovratu a snad i jako sluneční hodiny
8. ano
9. O Horymírovi, O Libuši, Dívčí válka, O vodníkovi pod vyšehradskou skálou, O Čertových kamenech, O pokladu ve vyšehradské skále, O založení Vyšehradu, O zlaté kolébce

Příloha pro učitele č. 3a – OSOBNOSTI Z PROCHÁZKY POD VYŠEHRadem**Božena Němcová – spisovatelka**

Narodila se 4.2.1820 ve Vídni jako dcera německého panského kočího Jana Pankla a české služky Terezie Novotné. Dětství prožila v Ratibořicích u České Skalice, kde její rodiče sloužili u vévodkyně Zaháňské. Vzpomínky na bezstarostné dětství ji pak inspirovaly k napsání díla Babička. V sedmnácti letech byla provdána za Josefa Němce, komisaře finanční stráže. Ten byl pro své vlastenecké smýšlení často překládán do nejvzdálenějších míst monarchie. Němcová často zažívala bídu. Zemřela v Praze na vyčerpání a podlomené zdraví.

Dílo: sběratelská činnost – Národní báchorky a pověsti, Slovenské pohádky a pověsti, Babička, Divá Bára, Karla, V zámku a podzámčí, Pohorská vesnice,...

Mikoláš Aleš – malíř

Narodil se v Miroticích 18.11.1852. Studoval na malířské akademii v Praze. Již jako student se ocitl zcela bez prostředků, když byl kvůli sporu s profesorem vyloučen z akademie. I nadále se životem probíjel těžce. Teprve na sklonku života se mu dostalo uznání. Byl pověřen návrhy na výzdobu Staroměstské radnice. Ve foyer Národního divadla najdeme jeho cyklus Má vlast. Byl malířem, kreslířem i ilustrátorem.

Antonín Dvořák – hudební skladatel

Narodil se 8.9.1841 v Nelahozevsi. Studoval na pražské varhanické škole, působil jako člen orchestru Prozatímního divadla. Stal se profesorem pražské konzervatoře a byl jmenován čestným doktorem univerzit v Praze a Cambridgi. Tři roky byl uměleckým ředitelem Národní konzervatoře v New Yorku. Inspiroval se lidovými písněmi slovanských národů – Slovanské tance, Moravské dvojzpěvy. V americkém období se zajímal o hudební folklór černošský a indiánský. Těžiště jeho tvorby je v symfonických skladbách – např. Z Nového světa. Skládal i opery, z nichž nejznámější je Rusalka a Čert a Káča. Vychoval celou skladatelskou generaci a proslavil českou hudbu po celém světě. Dosud je jedním z nejznámějších a nejhranějších českých skladatelů u nás i v zahraničí.

Alfons Mucha

Malíř, kreslíř, grafik a ilustrátor. Za svého pařížského pobytu proslul zejména plakáty pro Sarah Bernhardtovou a jako dekoratér. Je autorem rozsáhlého cyklu monumentálních obrazů Slovanská epopej a prvních poštovních známek. Je představitelem secese v malířství.

Příloha pro učitele č. 3b – OSOBNOSTI Z PROCHÁZKY POD VYŠEHRADEM**Jaroslav Heyrovský**

Narodil se 20.12.1890 v Praze. V roce 1922 se stal profesorem fyzikální chemie na Univerzitě Karlově, v roce 1950 ředitelem Polarografického ústavu. Objevil originální způsob výzkumu elektrolytických dějů s použitím rtuťové kapkové elektrody. Se svým japonským žákem M. Shikatou sestrojil na tomto principu přístroj, který nazval polarograf. Na základě této metody a jejích modifikací vybudoval nový obsáhlý úsek elektrochemie známý pod jménem polarografie. Vychoval velký počet žáků, kteří pracovali touto metodou doma i v zahraničí a vytvořil u nás světově uznávanou vědeckou školu. Za vynikající dílo mu byla v roce 1959 udělena Nobelova cena.

František Křižík

Byl elektrotechnik a významný vynálezce. Zasloužil se o rozvoj českého elektrotechnického průmyslu z nejskrovnějších počátků na světovou úroveň. Z četných jeho vynálezů nabyt ve své době světového významu samočinný regulátor elektrické obloukovky z roku 1878. Stavěl první elektrickou dráhu v Praze a meziměstskou dráhu Tábor – Bechyně. Na Vyšehradě sám nainstaloval do kasemat velmi důmyslné elektrické osvětlení, které se dochovalo.

Jan Neruda

Narodil se v chudé malostranské rodině. Otec byl vysloužilým vojákem a kantýnským, matka posluhovačkou. Absolvoval akademické gymnázium vedené V. K. Klicperou. Později pokračoval studiem práv a filozofie. Nedokončil studium a dal se na novinářinu. Nejdéle pracoval v redakci Národních listů, po čtvrt století zde otiskoval své nedělní fejetony, které podepisoval rovnoramenným trojúhelníkem. Věnoval se také literární kritice. Žil velmi osaměle, nikdy se neoženil. Psal básně i prózu.

Dílo: Hřbitovní kvítí, Knihy veršů, Písň kosmické, Balady a romance, Prosté motivy, Zpěvy páteční, soubory fejetonů a cestopisné črty, Povídky malostranské, Arabesky

Karel Hynek Mácha

Byl nejvýznamnějším představitelem českého básnického romantismu. Dožil se pouhých 26 let. Podlehl zřejmě zápalu plic, který si způsobil účastí při hašení požáru. Vystudoval gymnázium, později práva a stal se praktikantem advokátní kanceláře. Mácha rád cestoval, pěšky se dostal až do Itálie. Dílo: Máj, Cikáni, Mádinka

Příloha pro učitele č. 3c – OSOBNOSTI Z PROCHÁZKY POD VYŠEHRADEM**Svatopluk Čech**

Český básník a spisovatel. Ve své době byl velmi uznávaný, považovaný za vlasteneckého mluvčího národa. Narodil se 21.2.1846 v Ostředku u Benešova. Silné vlastenecké citění u něho probudil otec, který se velmi angažoval v politickém i veřejném životě. Čechovo dílo je plné bojovnosti a vlastenectví, osobní život však vedl autor velmi klidný a nevzrušený. Vystudoval právnickou fakultu a stal se advokátním koncipientem. Vydával měsíčník Květy, ve kterém publikoval i svá díla. Autorovo dílo je nesmírně rozsáhlé, vychází z myšlenek národního obrození, bojuje za sociální spravedlnost.

Dílo: Jitřní písně, Písně otroka, Ve stínu lípy, Jestřáb kontra Hrdlička, Výlet pana Broučka do Měsíce, Nový epochální výlet pana Broučka tentokrát do XV. století

Jaroslav Vrchlický

Vlastním jménem Emil Frída, český dramatik a překladatel. Narodil se 17.2.1853 v Lounech v kupecké rodině. Po absolvování gymnázia nastoupil na teologii, ale po prvním semestru přešel na filozofii, kde se věnoval studiu historie a románských jazyků. Působil jako vychovatel v Itálii, poté jako učitel, literární kritik, redaktor a profesor všeobecné literatury na Karlově univerzitě. Významně zasáhl do kulturního života své doby, byl velmi uznávaný. Pracoval ve funkci uměleckého oboru České akademie věd a umění. Překládal světové autory – Goethe, Mickiewicz, Hugo, Dante, Petrarca, Baudelaire, Verlaine, Rimbaud.

Dílo: Z hlubin, Hippodamie, Noc na Karlštejně, Okna v bouři, Zlomky epepeje, Má vlast

Bedřich Smetana

Narodil se 2.3.1824 v Litomyšli, kde také prožil své dětství. Jako šestiletý zde poprvé vystoupil jako klavírista. Od roku 1843 se věnoval hudbě, do roku 1847 studoval hudební teorii a kompozici u J. Proksche, zaměstnán byl také jako učitel šlechtických dětí. Od konce roku 1848 byl majitelem ústavu pro hudební výuku v Praze, organizoval hudební život v Umělecké Besedě a Hlaholu. Jako hudební kritik psal do Národních listů. Skládal symfonické básně, klavírní kompozice, opery.

Dílo: cyklus symfonických básní Má vlast, opery: Dalibor, Libuše, Tajemství, Čertova stěna, Prodaná nevěsta, Braniboři v Čechách

Příloha pro učitele č. 3d – OSOBNOSTI Z PROCHÁZKY POD VYŠEHRADEM**Karel Čapek**

Syn venkovského lékaře se narodil 9.1.1890 v Malých Svatoňovicích. Dosáhl doktorátu filozofie, poté se plně věnoval literární činnosti. Působil v redakci Národních listů a později Lidových novin. Byl manželem herečky Olgy Scheinpflugové a osobním přítelem prezidenta T. G. Masaryka. Kromě rozsáhlé vlastní tvorby byl také překladatelem, např. Appollinairovo Pásmo.

Dílo: Továrna na absolutno, Krakatit, Válka s mloky, První parta, R.U.R., Bílá nemoc, Matka, Dášeňka čili život štěněte, Povídky z jedné i druhé kapsy

Josef Václav Myslbek

Narodil se 20.6.1848 v Praze. Je významným sochařem. V počátcích tvorby vyšel z ovzduší umění obrozujícího národní vědomí, byl zaujat tématy národní minulosti, jak o tom svědčí sochy na Vyšehradě – Přemysl a Libuše, Ctirad a Šárka – nebo svatý Václav na koni na Václavském náměstí. Byl profesorem Akademie výtvarného umění v Praze, kde se jeho pedagogická činnost i dílo staly směrodatným východiskem novodobého sochařství. V architektonických plastikách vystihl bezpečně slohové potřeby stavby i prostorového umístění, jak do svědčují postavy postranního portálu Národního divadla.

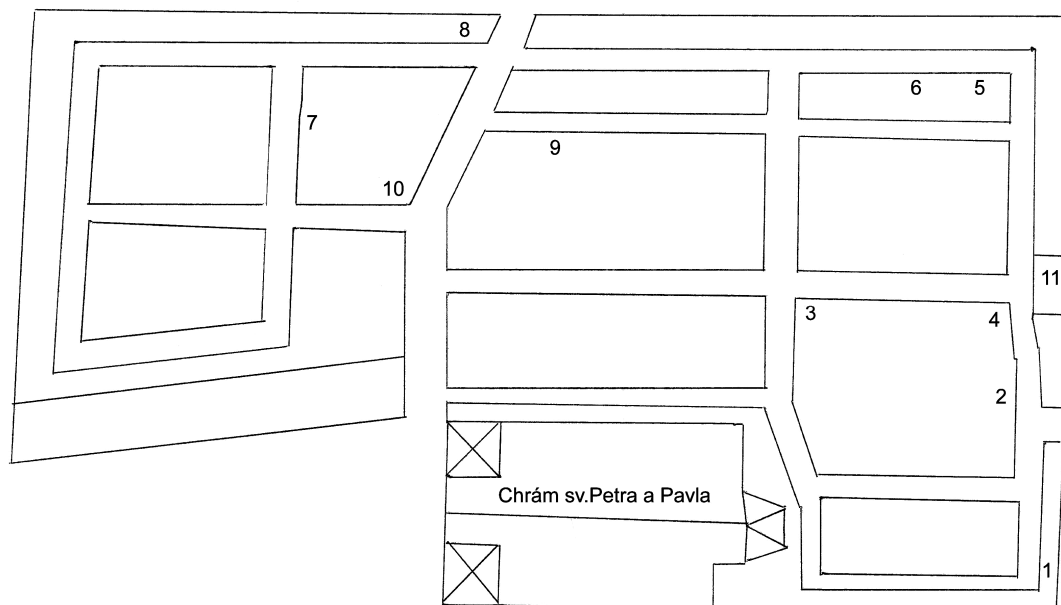
Jan Evangelista Purkyně

Narodil se 17.10.1787 v Libochovicích. Je považován za největšího českého přírodovědce 19. století. V roce 1823 se stal profesorem fyziologie na univerzitě ve Vratislavi. V roce 1839 vybudoval první samostatný fyziologický ústav na tamní lékařské fakultě, který se stal vzorem pro podobné ústavy jinde. V roce 1850 se stal profesorem na pražské univerzitě.

Jeho práce zasahují do mnoha oborů biologie, například mikroskopické výzkumy se staly základem buněčné teorie, kterou také stručně formuloval. Jeho výzkumy vedly k mnoha plodným podnětům v metodách vyšetření zraku i v základních otázkách vidění. Purkyně vynaložil velké úsilí, aby vytvořil pevné základy pro přírodovědeckou práci v českém jazyce a usiloval o uplatnění českého jazyka na univerzitě. Byl spoluzakladatelem Spolku českých lékařů a Časopisu lékařů českých.

Příloha pro učitele č. 4 – NÁČRT VYŠEHRADSKÉHO HŘBITOVA

Orientační náčrt hřbitova s vyznačením přibližných míst hrobů jednotlivých osobností

Pod jednotlivými čísly se skrývají hroby těchto osobností:

1	Božena Němcová
2	Jan Neruda
3	Jan Evangelista Purkyně
4	Bedřich Smetana
5	Mikoláš Aleš
6	Karel Čapek
7	Svatopluk Čech
8	Antonín Dvořák
9	Karel Hynek Mácha
10	Jaroslav Heyrovský
11	Slavín: Jaroslav Vrchlický, Alfons Mucha, Josef Václav Myslbek, František Křižík

Příloha pro učitele č. 5 – PRAVIDLO PSANÍ VELKÝCH PÍSMEN**Pravidlo psaní velkých písmen ve víceslovných názvech ulic**

V několikaslovném názvu píšeme velké první písmeno.

Malé písmeno píšeme vždy ve slovech: ulice, nábřeží, náměstí, park, most,...

Příklad:

Karlův most, náměstí **M**íru, ulice **N**erudova, **N**erudova ulice

Pokud se v názvu ulice vyskytuje vlastní jméno, píše se také s velkým písmenem.

Příklad:

nábřeží **K**apitána **N**álepky, náměstí **K**rále **J**iřího z **P**oděbrad

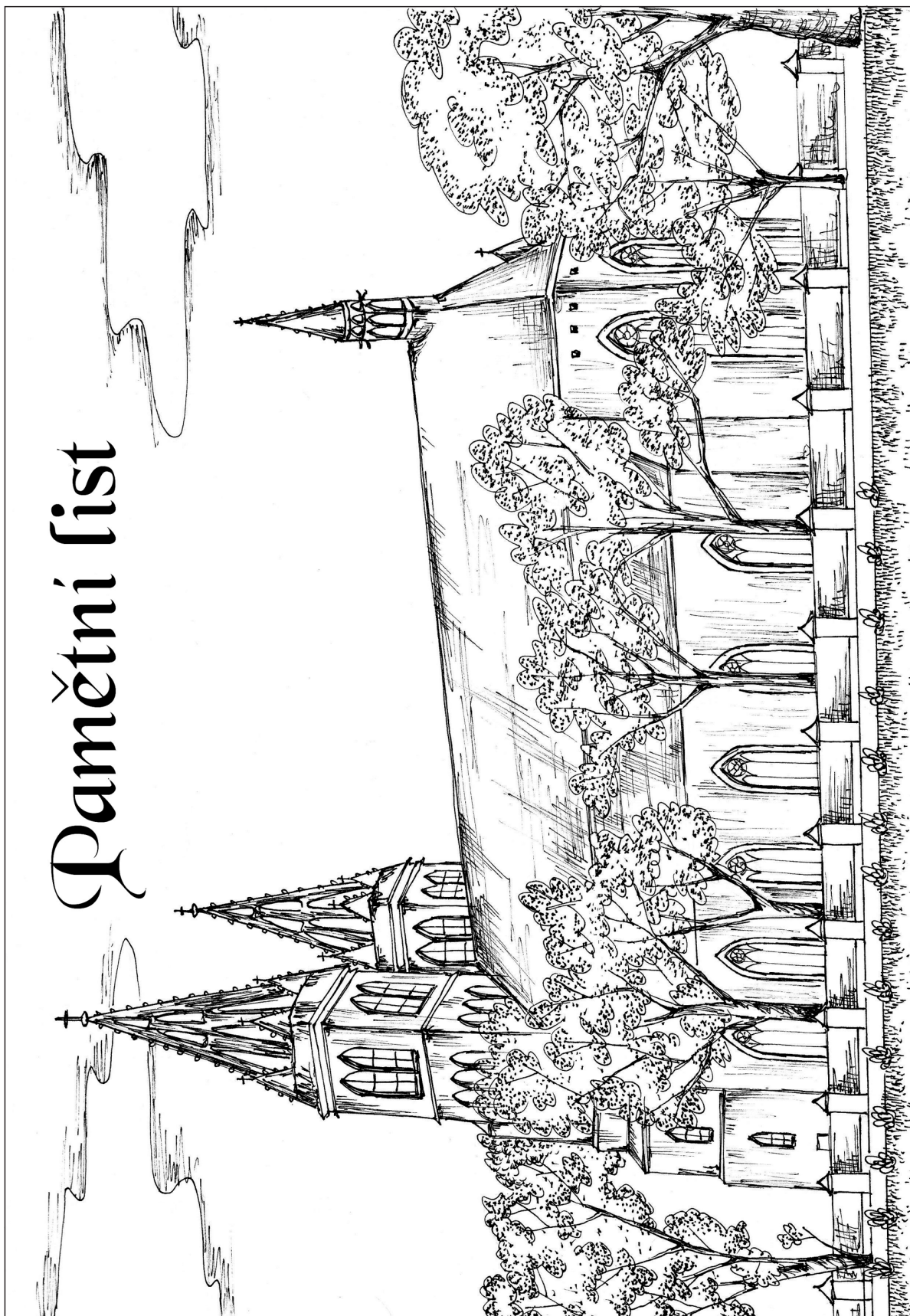
Pokud je na začátku názvu předložka, píšeme předložku i první slovo po předložce s velkým písmenem.

Příklad:

ulice **U** **T**ří lip, náměstí **P**od **K**aštanem, park **U** **J**elení obory

Příloha pro učitele č. 6 – PAMĚTNÍ LIST PRO ŽÁKY

Pamětní list

E

1.5